

УДК 657

Діана Тарнавська

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль,
Україна*

СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ТА ЇЇ ОСНОВНІ СКЛАДОВІ

Diana Tarnavska

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

PRODUCT COST AND ITS MAIN COMPONENTS

Собівартість продукції є одним із найважливіших узагальнюючих економічних показників діяльності підприємства, оскільки вона відображає сукупність витрат, пов'язаних із виробництвом та реалізацією продукції, виконанням робіт або наданням послуг. У сучасних умовах господарювання собівартість виступає не лише показником витрат, але й важливим інструментом управління ефективністю підприємства, оскільки саме від її рівня залежить формування ціни продукції, визначення фінансового результату та конкурентоспроможність суб'єкта господарювання на ринку. Формування собівартості продукції є складним економічним процесом, який охоплює облік усіх ресурсів, використаних у виробничій діяльності. У ринкових умовах підприємства змушені постійно аналізувати структуру своїх витрат, адже зростання цін на сировину, енергоносії, логістичні послуги та оплату праці безпосередньо впливає на кінцеву собівартість. Саме тому управління витратами є одним із ключових завдань сучасного менеджменту. Відповідно до НП(С)БО 16 «Витрати», (5) виробнича собівартість продукції включає прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати та загальновиробничі витрати. Такий підхід дозволяє об'єктивно оцінити фактичну вартість виготовлення продукції та визначити економічну ефективність виробничої діяльності підприємства. Однією з основних складових собівартості є матеріальні витрати. До них належать витрати на сировину, основні та допоміжні матеріали, комплектуючі вироби, паливо, електроенергію та інші ресурси, що використовуються у виробничому процесі. Для більшості підприємств саме матеріальні витрати становлять найбільшу частку у структурі собівартості. Їх рівень залежить від специфіки виробництва, технологічного процесу, якості ресурсів та ефективності їх використання. Раціональне використання сировини, скорочення виробничих витрат і впровадження ресурсозберігаючих технологій сприяють зниженню витрат та підвищенню ефективності діяльності підприємства.

Важливою складовою собівартості є витрати на оплату праці. Вони охоплюють основну заробітну плату, додаткову заробітну плату, премії, надбавки, компенсації та інші заохочувальні виплати працівникам. Розмір цих витрат значною мірою залежить від трудомісткості виробництва, рівня кваліфікації персоналу, організації праці та системи мотивації працівників. На підприємствах із високою часткою ручної праці витрати на оплату праці можуть становити значну частину собівартості продукції. Окрім заробітної плати, підприємства здійснюють обов'язкові соціальні відрахування, зокрема сплату єдиного соціального внеску. Такі витрати є невід'ємною складовою собівартості та регулюються чинним законодавством України. Соціальні відрахування забезпечують фінансування системи пенсійного страхування, соціального захисту працівників, страхування на випадок тимчасової непрацездатності та інших державних соціальних гарантій. Ще однією складовою собівартості є амортизація основних засобів. Вона відображає поступове перенесення вартості обладнання, машин, транспортних засобів, виробничих приміщень та інших необоротних активів на вартість готової продукції. Амортизаційні відрахування мають важливе значення для забезпечення відтворення основних засобів, модернізації обладнання та впровадження

нових технологій. До собівартості також включаються інші виробничі витрати, пов'язані з організацією та обслуговуванням виробничого процесу. Це витрати на ремонт обладнання, технічне обслуговування, охорону праці, оплату послуг сторонніх організацій, витрати на утримання виробничих приміщень, адміністративне забезпечення та інші витрати, необхідні для безперебійного функціонування підприємства.

У сучасних умовах особливої актуальності набуває питання зниження собівартості продукції. Основними напрямками її оптимізації є впровадження інноваційних технологій, автоматизація виробничих процесів, удосконалення системи управління ресурсами, зменшення непродуктивних витрат, підвищення продуктивності праці та ефективне використання матеріальних ресурсів. Систематичний аналіз витрат дає можливість виявити резерви зниження собівартості та підвищити фінансові результати підприємства.

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки України собівартість продукції (робіт, послуг) відіграє ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств. Вона безпосередньо впливає на формування цінової політики, рівень прибутковості та можливості розширеного відтворення виробництва. За умов високої конкуренції та нестабільності зовнішнього середовища підприємства змушені постійно шукати шляхи оптимізації витрат, впроваджувати енергоефективні технології, удосконалювати організацію праці та підвищувати продуктивність. Особливої актуальності це набуває для українських підприємств, які функціонують в умовах воєнного стану, інфляційних процесів та змін у логістичних ланцюгах. Таким чином, ефективне управління собівартістю є не лише інструментом підвищення прибутковості, а й важливою умовою фінансової стійкості та довгострокового розвитку підприємства.

Отже, собівартість продукції є одним із базових показників, що характеризує ефективність господарської діяльності підприємства. Раціональне управління складовими собівартості забезпечує зниження витрат, підвищення прибутковості підприємства та зміцнення його конкурентних позицій у сучасному економічному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Петрик Ю. С. Обліково-аналітичне та контрольне забезпечення витрат на виробництво і формування собівартості продукції : кваліфікаційна робота. 2021.
2. Макалюк І. В., Чепурний Д. О. Оптимізаційний підхід до формування собівартості продукції підприємства. 2021.
3. Глушач Ю. Методичні аспекти обліку витрат та калькулювання собівартості продукції у вітчизняній та зарубіжній практиці. 2022.
4. Ларіна А. Д. Обґрунтування напрямів зниження собівартості продукції підприємства. 2021.
5. Співак С., Королюк Т., Капустяк Р., Сушинський В. Удосконалення механізму управління витратами підприємства в сучасних умовах. *Галицький економічний вісник*. 2025. Том 94. № 3. С. 49-56.
6. Рій Діана, Синькевич Надія Аналіз собівартості за елементами витрат. Збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток соціально-економічних систем в геоeкономічному просторі» (м. Тернопіль, 22-23 травня, 2024 р.) Тернопіль, ТНТУ імені Івана Пулюя, 2024 с. 102-105.